

Mirko Kambič, Ljubljana

FOTOGRAFSKA ZBIRKA SLIKARJA IVANA FRANKETA (1841–1927)

Zbiranje umetnin ima zelo dinamično sedanost, v raznih oblikah pa sega v same začetke človeške umetnosti. Sicer bi lahko govorili o naravni zakonitosti živih bitij, da si ustvarjajo zalogo energije, ob tem pa izkazujejo svoj nagon po različnem zbiranju. V človeški psihi opazamo seveda težnje, da si ustvarja zbirke lepega, zanimivega in koristnega. V to sfero štejemo tudi zbiranje umetnin. Širok spekter zbirateljskega zanimanja spoznavamo zelo nazorno, skoraj otipljivo v strokovnih knjigah in poljudnih, informativnih revijah, ki obravnavajo in ponujajo antikvitate.¹

Nabiranje umetnin je v prvi vrsti pridobivanje, medtem ko ima zbirateljstvo mnogo večji pomen. Nabiranje pomeni zadovoljitev lastninskega nagona, zbirko in zbiralca pa presojava z višjega stališča. Gre za izbrano tematiko, za načrtno zbiranje in dopolnjevanje, za strokovno izvedenost in stalno širjenje obzorja, za varstvo zbirke in posameznih predmetov ter končno za skrbne, strokovno izvedene konservatorske posege.² Zbirateljstvo je nujno povezano tudi s finančnim poslovanjem, z nakupi in odprodajo ali zamenjavo. Zbiratelji so v tem pogledu razvili številne oblike sodelovanja. Nekaterim gre za stroko, za veselje in uživanje v umetnosti, drugim bolj za finančno stran zbiranja in za nalaganje kapitala v imovino trajnejšega značaja. Zbirateljska strast lahko zapelje človeka v prevelika vlaganja. Pri razprodaji se navadno zbirka razformira, posamezne umetnine pa postanejo delček neke

¹ Antiquitäten Zeitung, 25, 23. 5. 1997, Nr. 11. Poleg mednarodnih dražb in razstav vseh zvrsti antikvitet najdemo v časopisu osnovne informacije o predmetih, slikah, grafikah in tudi o fotografskih zbirkah (str. 390).

² Pravopis navaja ob izrazu kolekcija slovensko ustreznico zbirka. Za zbiranje ali zbirateljstvo uporabljajo v angleščini izraz collecting, v italijanščini pa collezionismo, npr. Giornata internazionale sul collezionismo fotografico. Glede na uveljavljeno in dovoljeno obliko fotoamater, foto razstava, fotokemija smemo uporabiti tudi izraza fotozbirateljstvo, fotokolekcionizem.

druge zbirke. Kot zanimiv primer se v umetnostni zgodovini navaja slavni Rembrandt. Štiriindvajsetega septembra 1658 je prišla na dražbo njegova zbirka grafik in risb za skupno ceno 600 guldnov. Za umetnikov finančni zlom pa seveda ni bila kriva ravno njegova vnema za zbiranje umetnin. Zanimivo je, da se je umetnik dve leti pozneje, skupaj s svojim sinom Titom, reševal iz finančnih težav s trgovanjem z umetninami.³

V novejšem času so postale mnoge zasebne zbirke sestavni deli sodobnih muzejev in galerij. Nekateri bogati zbiralci pa so si zgradili lastne, svetovno znane muzeje, dostopne javnosti. Za ilustracijo omenjam Solomona Guggenheima (1861–1949) in njegovo nečakinjo Peggy Guggenheim (1898–1979). Njun sloviti muzej v New Yorku, delo arhitekta Franka Lloyd Wrighta, je dobil fantastično podružnico v Španiji, v baskovski metropoli Bilbao. Po časopisnih objavah naj bi bila slovesno odprta 19. oktobra 1997. V tej bleščeči zgradbi, ki je del grandioznega načrtovanja za modernizacijo mesta Bilbao v znesku 1,5 milijarde dolarjev, bodo razstavili dela, ki še čakajo v depojih newyorškega Guggenheima. Nova futuristična konstrukcija, delo kanadskega arhitekta Franka O. Gehryja, zavzema kar 24.000 kvadratnih metrov površine, jeklene in steklene ploskve povezujejo tri nadstropja. Osrednja razstavna dvorana je 130 metrov dolga in 30 metrov široka, avditorij pa bo sprejel do 350 obiskovalcev. Slavospevi temu svetovnemu čudesu so dejansko hvalnica zbirateljstvu umetnin.⁴

Slovinci se doslej s tako imetnimi rezultati zbirateljske vne-
me ne moremo postavljati, pa tudi mnogi drugi narodi ne. Kljub temu nam je prijetna zavest, da smo imeli in še imamo zbirateljstvo, ki je tako zasebnega kot javnega značaja.⁵ Do fotozbirke slikarja Ivana Franketa smo prišli skozi mikaven portal umetniške zbirke jurista, publicista

³ M. Kitson: *Rembrandt*, London (Phaidon) 1992, str. 26. – Zgoščen povzetek o zbiralcih umetnin najdemo v geslu »zbiralci« v L. Menaše, *Evropski umetnostnozgodovinski leksikon*, Ljubljana 1971, str. 2358.

⁴ Revija Eurocity, 1997, okt.-nov., Nr. 5, str. 12–13.

⁵ O slikarju Ivanu Franketu kot zbiralcu fotografij sem govoril na Mednarodnem srečanju o fotozbirateljstvu v Spilimbergu (Italija) 2. 6. 1990. Pridružil sem tudi imeni dveh zbiralcev 19. stol., dr. Vinka Gregoriča in Antona Dolenca. (M. Kambič, dr. Helmut Gernsheim /1913–1995/, ZUZ, n. v. XXXI–XXXII, 1995/1996, str. 252–253).

in zbiralca umetnin Edvarda Strahla (1817–1884) in njegovega sina zbiralca Karla Strahla (1850–1929).⁶ Njuna zbirka je veljala za največji zasebni muzej na Slovenskem, po Karlovi smrti pa se je, žal, zaradi številnih dedičev razformirala. Na srečo si je Narodna galerija v Ljubljani pridobila iz zbirke 94 slik, številne predmete pa Narodni in Etnografski muzej. Novembra 1930 so v Ljubljani odprli razstavo Strahlovih umetnin, ki so pomnožile galerijske in muzejske zbirke.⁷

Edvard Strahl, ki si je rad poiskal stike tudi z živimi slovenskimi umetniki, je imel lepe odnose s slikarjem Ivanom Franketom (1841–1927), ki je Strahla tudi portretiral. Zadeva, ki je ostala pri vseh sedanjih biografijah precej ob strani, pa je fotografska zbirka Ivana Franketa, ki je vznemirila tudi zbiralca Strahla, kar je sam priznal svojemu sinu Karlu.

Triindvajsetega decembra 1873 je namreč oče Strahl poslal sinu pismo, v katerem je zapisal: »Za petek (Štefanovo) pričakujemo ljubega gosta, ki me je včeraj, kot bi padel z neba, presenetil. To je slikar Ivan Franke, človek, ki je v času, ko ga nismo videli, zbral prebogate skušnje, med drugim je bil tudi na Kitajskem in je od tam prinesel bogato zbirko fotografij, ki nam jih bo pokazal v petek. Biva v hiši, kjer je Fischerjeva kavarna, nasproti Zvezde, in tam slika več portretov. Želi s tem zbrati fond, da bo odpotoval v Pariz.«⁸ Ker je pismo v nemščini, naj citiram še po originalu: »eine reiche Collection Fotografien«.

Prikrajšani smo za opis, kako je Strahl gledal, užival in presojal fotografske motive, ki jih je Franke z očesom slikarja odbral in zbral na potovanju po Aziji. Vse skupaj se je dogajalo v letih, ko so bili fotografski motivi iz tujih dežel po vsej Evropi izredno v časteh. Franketu in Strahlu je bila fotografska zbirka toliko večji užitek, ker sta bila oba izrazita vizualna tipa in ker je slikar vsako od fotografij lahko razložil kot osebno doživetje, povezano celo z napeto, skoraj neverjetno zgodbo, po svojem značaju tako detektivsko politično kot turistično umetniško.

⁶ M. Juteršek: *Strahl Edvard, Strahl Karel v SBL*, XI. zvezek, Ljubljana 1971, str. 495–496.

⁷ N. N. (R. Ložar?): *Slikarska galerija graščaka Karla viteza Strahla*, Ilustracija, 1931, str. 36.

⁸ J. Polec: *Pisma Franca Pustavrha in Ivana Franketa Edvardu Strahlu*, ZUZ XI, 1931, str. 50.

GRADIVO

1. Potok z bambusom na otoku Pulo Pinangu (Malajski polotok). Fotografija iz Franktove zbirke, 1873

2. *Pejsaž s slapom (Pulo Pinang)*. Fotografija iz Franketove zbirke, 1873.

GRADIVO

3. Motiv iz Šanghaja. Fotografija iz Franketove zbirke, 1873

Franketova pot na Kitajsko leta 1873 je imela značaj ljubezenske pustolovščine, v kateri je bila Franketu dodeljena le posredniška vloga, ki jo je sam označil kot »postillon d'amour«. Kneginja Saša Žokovski je dobila z ruskim carjevičem Aleksejem otroka, ki ga je guvernanta po višjem nalogu skrivaj odnesla nekam na Kitajsko. Franke je sprejel vlogo detektiva, da otroka najde in ga vrne v prave roke, za lažje iskanje pa je dobil zanimiv pripomoček: fotografske portrete oseb, ki naj jih poišče v tisti veliki tuji državi. Franke je otroka našel v Tajhu, ob Velikem jezeru zahodno od Šanghaja. Po več mesecih potovanja se je znašel zopet v domovini. Obširno je popisal svoje dogodivščine leta 1887.⁹ Spomine in svojo biografijo je s pomočjo Stanka Vurnika objavil v Zborniku za umetnostno zgodovino leta 1923, pri čemer pa se je osredotočil na svoje slikarsko delo.¹⁰ Pri Vurniku ne najdemo nobene

⁹ S. Savec (I. Franke), *Postillon d'amour*, Ljubljanski zvon 1887.

¹⁰ S. Vurnik: *Spomini Ivana Franketa – Souvenirs d'Ivan Franke*, ZUZ III, 1923, št. 1-2, str. 32-43.

omembe Franketove fotozbirke. Zato smo toliko bolj veseli, da je Edvard Strahl izrecno zapisal: »bogata kolekcija fotografij.«

Fotografija je Franketa privlačila že v dijaških letih, morda tudi zato, ker je prišel v domačih Cerkljah na Gorenjskem v stik z izumiteljem Janezom Puharjem, ki je leta 1855 sodeloval z osmimi fotografijami na Univerzalni razstavi v Parizu.¹¹ V Cerkljah je nastal, na srečo ohranjen, portret Ivana Franketa in Andreja Vavkna, ki ga je Puhar posnel na stekleno ploščo.¹²

V svojih spominih, ki jih je objavil Vurnik, Franke pripoveduje, da se mu ni posrečilo priti na slikarsko akademijo, zato je razočaran Dunaj zapustil in se kar peš napotil proti domu. Zanimiv je stavek: »V Gornjem gradu mi je tako zmanjkalo denarja, da sem šel k ondotnemu župniku in mu prodal za štiri dvojče fotografijo rajneke cesarice Elizabete.«¹³

Revni Franke je torej že na Dunaju porabil delček dragocene denarja za nakup fotografij. Iz drugih virov vemo, da je izdeloval cesaričine portrete dvorni fotograf Carl von Jagemann in morda je bil Franketov izvod iz tega ateljeja. Franke je bil na Dunaju leta 1863 in upravičeno domnevamo, da ga je že tedaj zamikala fotografska slika. Deset let pozneje pa je bil že pravi zbiralec, saj so mu potovanje na Kitajsko dobro plačali. Sam je zapisal: »Dobil sem par tisoč frankov in tisoč napoleonov in z vsem tem sem šel lovit nesrečnega cesarjeviča in zlobno guvernanto.«¹⁴ Nikjer ne omenja, da bi sam fotografiral. Slikovite kraje in domačine si je rajši kupil na odličnih kopijah s plošč, ki so imele komercialno večjo naklado istega motiva za turiste, znanstvenike in umetnike. Popotniška zbirka je torej zrasla iz Franketovega žepa, ki ni bil več tako prazen kot na pešaški poti z Dunaja na Gorenjsko.

¹¹ »Pucher Jean, *vicair de la paroisse de Zirklach (Carniole), inventeur, Photographie (nouveau procédé)*«, citirano dobesedno po Exposition Universelle à Paris 1855 – Catalogue Spécial des envois d'Autriche, XXVIe classe, N. 1686, v 2. izdaji istega kataloga N. 1216. – Ta podatek je pomembno odkritje, kajti skupni avstrijski katalog (v nemščini) Puharjevega imena nima, v Arhivu R Slovenije pa je ohranjena le prijava za razstavo.

¹² Izvirna, unikatna Puharjeva slika na steklu je last dr. Evgena Vavkna iz Ljubljane. Julija 1990 si jo je osebno ogledal dr. Helmut Gernsheim.

¹³ Vurnik, 1923 (op. 10), str. 34.

¹⁴ Vurnik, 1923 (op. 10), str. 36.

Strokovna radovednost nas vznemirja z logičnim vprašanjem: »In kje je sedaj ta Franketova fotozbirka? Morda vsaj nekaj primerkov slik, ki bi imele že kar 125-letni jubilej.« Odgovor poznam zaradi srečnega naključja, ki me je že mnogokrat presenetilo pri iskanju zgodovinskih virov, med katere štejemo tudi fotografije starejših datumov.

Junija 1978 so mi v ljubljanski trgovinici Antika pokazali za oko nič kaj vabljev zavitek starih fotografij različnih formatov, motivov in kakovosti, nobena teh slik pa ni imela slovenskega porekla. Provenienca slik ni bila nikjer označena, odkup pa je bil poslovna skrivnost. Zavoj sem vzel s seboj zaradi nizke cene in pričakovanja, da bom z raziskovalno žilico morda le kaj odkril. Pri odhodu iz trgovinice mi je prodajalec prijazno namignil, da je bila prinašalka slik starejša gospa in da je menda nekaj v sorodu s slikarjem Franketom.¹⁵

Te čudne, nepričakovane zbirke sem se lotil po daljšem presledku, hkrati pa sem prebiral vse, kar je bilo dosegljivega o slikarju Franketu. Detektivka se je začela prijetno odvijati. Očistil, uredil in popisal sem slikovno gradivo, ob tem pa dodajal zbirki podatke, ki so jih vsebovali pisni viri in literatura o Franketu. Urejena Franketova fotozbirka ali bolje, lep del njegove zbirke, ki je postal z nakupom moja last, nikjer ne vsebuje slikarjevega imena, tudi ne imena na kakšnem priloženem listu. Toda motivika se popolnoma sklada z znano Franketovo potjo na Kitajsko, kar potrjuje letnica 1870 na eni od fotografij, ki je skoraj nevidno natisnjena skupaj z imenom Rives. Najboljši dokaz pa je Franketova pripoved v Vurnikovem zapisu, da je prejel v last fotografske posnetke slikarskih motivov Anselma Feuerbacha. Prav takšne fotografije pa so najlepši del omenjene kupljene zbirke.

Franketovo zbirko delim na tri skupine. Prva so pokrajinski motivi azijskih obmorskih krajev. Druga obsega dela italijanske umetnosti in jih smemo datirati v čas Franketovega bivanja v Benetkah (1866, 1868–1873). Tretja enota, številčno kaj skromna, pa so štiri velike fotografije Feuerbachovih del.

Fotografije s poti na Kitajsko so na albumskem papirju, v bolj ali manj nasičenih sepia tonih, lepljene na kartonsko podlago, ki je večinoma utrpela manjše okvare. Motivi so vodoravni, pokončni in ovalni. Kartoni merijo v glavnem ok. 25 x 33 cm, slike same pa vari-

¹⁵ Franke je imel sedem otrok. Zapuščina je prešla v številne roke.

irajo, merijo ok. 22 x 28 cm, kar štejemo za velik format. Le nekaj fotografij ima v slikovno polje vnesene kopirane podatke, sicer pa so motivi, imena krajev, napisani pod sliko ročno, s svinčnikom, pri čemer gre verjetno za Franketov zapis.

Vseh fotografij je po številu 19. Nekaj slik se veže na Japonsko, na Kitajsko dve ali tri, vse druge so v glavnem krajinski motivi in znamenitosti od Malajskega polotoka do Kitajske. Na slikah vidimo od daleč ali od blizu domačine, npr. Malajke v čolnih, skupino domačinov ob leseni konstrukciji, na kateri stoji hiša. Franke si je odbiral motive, ki bi jih smeli označiti za slikarski pejzaž: svetlikajoča rečica, ki se vije med bambusovim rastjem, visok slap z brzicami, ki se penijo čez prepadno steno, potok med zaobljenimi skalami, dalje motiv gozdne poti, ki vodi do naselja. Motivi skrivnostne Japonske so bili Evropejcem posebna vaba zaradi slikovitosti in nedosegljive oddaljenosti. Morda si je japonske motive priskrbel Franke na Kitajskem ali kje ob poti. Sam je zapisal, da je v Šanghaju »fotografov na izbor«.¹⁶

Med japonskimi motivi so: v zbirki pagoda v Asaksi (kraje pišem po zapisih na slikah), ploščad pagode in park s spomeniki v Kiyomidzu, pagoda v Uwenu, park z mostom in rastlinjem v Kiotu. Franketove fotografije s poti na Kitajsko v moji zbirki pa le niso edine. Narodna galerija v Ljubljani ima v svojem inventarju zapisanih 33 fotografij, originalov, lepljenih na karton, približno istih velikosti kot v moji zbirki. Spadajo k Franketovi poti na Kitajsko in vsebujejo motiviko iz Siama, Malaje, Singapurja, Kitajske in Japonske. Pridobljene so bile verjetno z nakupom leta 1969.

V drugo skupino Franketove zbirke uvrščam fotografije znanih del italijanskih umetnikov, med njimi zlasti Rafaela. *Polaganje v grob* je fotografirano na kabinetnem formatu (ok. 16,5 x 11 cm), v jasnih svetlih tonih z dobro ostrino obrisov. Trinajst motivov pa je v manjšem, tako imenovanem »carte-de-visite« formatu (ok. 10 x 6 cm), od teh je kar osem Rafaelovih del. Sklepam, da izvirajo te male slike iz let Franketovega bivanja v Benetkah. Na nekaterih motivih je namreč natisnjeno ime znanega beneškega fotografa, ki si je dal vtisniti na slike ime Naya, prejel pa je leta 1867 posebno priznanje na svetovni razstavi v Parizu.

¹⁶ Savec (Franke), 1887 (op. 9), str. 258.

GRADIVO

4. Rafael: *Polaganje v grob*. Fotografija (kabinetni format) iz Franketove zbirke.

Nekaj fotografij z umetniško vsebino je Franke kupil le na albumskem tankem papirju brez kartonske podlage. Verjetno so bile cenejše, po kvaliteti pa so dobre in zanimive. Gre za naslednje motive: dva putta z glasbili, medicéjska vaza, slikoviti detajli iz baptisterija v mestu Volterra, preslikava nekega prefinjenega ornamenta, verjetno francoskega izvora.

Izjemno vrednost imajo, že zaradi starinske patine, fotografiski posnetki umetniških del na velikem formatu. Teh slik je 15. Podroben opis bi zahteval posebno študijo. Tu navajam le ožji pregled gradiva. Izvirne fotografije na albumskem papirju v značilnih rjavih tonih so nalepljene na kartonsko podlago brez tiskanih ali pisnih podatkov. Fotografovega imena ne najdemo, slikarske motive pa prepoznavamo s pomočjo drugih virov. Formati kartonov merijo do 31 x 47 cm, slike same pa zelo variirajo, v glavnem med 20 in 35 cm dolžine.

Posebna zanimivost so posnetki Rafaelovih motivov, znanih kot kartoni.¹⁸ V Franketovi zbirki je kar pet od desetih prizorov. Dva ilustrirata Pavlovi zgodbi: *Darovanje v Listri* in *Govor v Atenah*. Iz Petrovih zgodb so na fotografijah: *Čudežni ribolov*, *Peter in Janez ozdravita hromeга*, *Smrt Ananije*.

Podobna je fotografija prizora, ko sv. Pavel nastopa pred prokonzulom Azije Sergiom, kot pove na sliki sami upodobljeni napis. Med temi slikami velikega formata so tudi arhitekturni motivi: renesančni portal, portal z oknom na steno (detajl), renesančni nagrobnik iz l. 1556 in beneška renesančna palača.

Na treh nekoliko manjših fotografijah je upodobljena pletena ornamentika, podoba svetnice s palmo in portret neke gospe v prosojno čipkasti obleki. Svetnica je delo fotografa Naye. V to skupino se uvršča še odlična fotografija na albumskem papirju formata 28 x 32 cm, brez kartona in podatkov. V krožni kompoziciji so upodobljene Nereide z ljubimci in otroki. Kljub tankemu lomljivemu papirju se je slika ohranila v dobrem stanju.

K reprodukcijam umetniških del sodijo končno še štiri odlično ohranjene izvirne fotografije bolj ali manj znanih del slikarja Anselma Feuerbacha (1829–1880). Posebnost niso le slike same, temveč tudi zgodba, kako so prišle v Franketovo zbirko. Ne gre za drobno

5. *Pleteninasta ornamentika*. Fotografija iz Franketove zbirke

anekdoto. Podatke, ki jih je v spominih omenil Franke, štejem za dokumentirano pojasnilo.

Franke je visoko cenil slikarja Janeza Wolfa (1825–1884), med drugim zato, »ker je povedal resnico vsakomur v obraz«. Wolf pa je imel v posebnih časteh slikarja Feuerbacha, ki ga je štel za svojega prijatelja. Na poti iz Benetk na Dunaj se je Feuerbach ustavil v Ljubljani pri Wolfu. Takrat se je poznal z njim tudi Franke. Slikar Feuerbach je poklonil Wolfu, ob tej priložnosti ali prej, večje število svojih fotografij velikega formata. Nekoč, ko se je Wolf znašel v denarni stiski, je nekaj teh fotografij prodal Franketu. Toda uvidevni Franke je zase obdržal izbrane slike, druge je Wolfu vrnil.¹⁹

Ohranjene štiri velike fotografije, preslikave Feuerbachovih motivov, so izvirne kopije na albumskem papirju v sepia barvi, nalepljene na trdne kartone formatov 44 x 32 cm, medtem ko so slike same manjše in med seboj po velikosti različne. Motiv *Medeje*, ki se ob čolnu s spremstvom odpravlja v izgnanstvo, meri, v panoramskem formatu,

¹⁹ Vurnik, 1923 (op. 10), str. 42.

16 x 31,5 cm in se odlikuje z razponom od temnorjavih do prosojno svetlih tonov.

Poleg Medeje imamo pred seboj še motive: *Spomladi*, *Lesbia s ptičkom* in *portret Biance Capello*. Na kartonih so pod slikami natisnjeni podatki o slikarju, motivu, fotografu in založbi. Vse štiri motive je Feuerbach naslikal v Rimu, fotografiral je J.&J. Allgeyer iz mesta Karlsruhe, za izdajo je poskrbela založba Joh. Velten, dvorna umetnostna trgovina v Carlsruheu.

Za zgodovino fotografije na Slovenskem pomenijo dobro ohranjene in s podatki opremljene Feuerbachove fotografsko reproducirane slike zanimivo posebnost. Povezujejo tri slikarje z Ljubljano, Rimom, Benetkami, Dunajem in Carlsruheom. Gre tudi za vlogo fotografije, ki so jo dunajski fotografi v času Svetovne razstave 1873 opredelili kot zvesto službo znanosti in umetnosti.²⁰

Pomen Franketove fotografske zbirke, ki je delno v moji lasti, delno v lasti Narodne galerije in morda še koga, bi s sedanjo slovensko umetnostnozgodovinskim in fotografskim pojmovanjem težko ovrednotili. Prav gotovo gre za izjemen primer našega fotografskega zbirateljstva v 19. stoletju, ki se je srečno prepeljal skozi zobovje časa tudi v konec 20. stoletja. Niti pomisliti ne moremo, da bi to zbirko presojali z merili slikarskih zbirk, imamo pa možnost za dobre primerjave s fotografskimi zbirkami 19. stoletja pri drugih, celo velikih narodih. V svetovno javnost stopajo takšne zbirke z veliko odmevnostjo ob razstavah, o katerih obširno poročajo tudi najuglednejši svetovni časopisi, kot so New York Times, Le Monde, Frankfurter Allgemeine Zeitung, Neu Zürcher Zeitung, Die Presse in drugi. Navajam le tri slikovite primere.

Znani raziskovalec renesančne umetnosti Jacob Burckhardt (1818–1897), dolgoletni profesor na univerzi v Baslu, je ponazoril svoja predavanja z velikimi originalnimi fotografijami. Na univerzo in domov jih je prenašal v veliki mapi. Bil je strasten zbiralec iz strokovnih razlogov. V njegovi zbirki je ohranjenih nad 9500 fotografij, v glavnem delo znanih fotografov bratov Alinarijev in Giorgia Sommerja. Znanstvenik Burckhardt je dajal prednost gledanju umetnin »in situ«, na mestu samem. S fotografsko sliko v odlični izvedbi pa je prenesel umetnino v

²⁰ *Die Photographie auf der Weltausstellung 1873* in več drugih člankov v *Photographische Correspondenz* (Wien), letnik 1873.

GRADIVO

6. A. Feuerbach: *Medea gre v pregnanstvo*, ok. 1870. Fotografija (atelje Allgeyer) iz Franketove zbirke

7. A. Feuerbach: *Nimfe*, 1856. Fotografija iz Franketove zbirke

novi realnosti eksistence celo v svojo predavalnico v Švico. Nehote je prestavil s sliko tiste spomenike tudi v najnovejši čas. Arhitekturni muzej v Baslu je priredil razstavo izbranih fotografij iz Burckhardtove zbirke, predvsem prikaz arhitekture Rima, Firenc in Milana, vzporedno s tem pa iste zgradbe in okolje z novimi slikami po današnjem stanju. Razstava je bila odprta do 10. avgusta 1997.²¹ Ob tem pomislimo na primerjalno metodo, ki jo je uresničil v Ljubljani župan Ivan Hribar s starejšimi fotografijami tik po potresu l. 1895 in stanjem v mestu okrog l. 1908.

Jacob Burckhardt je obenem pričevalec o tem, kako upoštevana je bila izvirna fotografska slika v drugi polovici 19. stoletja, v času, ki je oblikoval fotografske inkunabule. V tistem obdobju je nastajala tudi Franketova zbirka.

Druga razstava, ki jo je vredno omeniti v okviru te razprave, je bila od decembra 1997 do 16. februarja 1997 v galeriji Schak v Münchnu z naslovom »Benetke na zgodnjih fotografijah«. Razstavljena so bila dela slikarja in fotografa Domenica Bresolina, ohranjena v neki zasebni münchenski zbirki. Katalog je obenem prva biografija Bresolina, ki se je rodila leta 1813 v Padovi. Kot slikar se je zavzel za fotografiranje že kmalu po uvedbi dagerotipije. V fotografiji ni videl konkurence slikarstvu, temveč le poseben, slikarstvu vzporeden postopek, ki ima nekatere prednosti. Bresolin je bistro ugotovil, da se je s fotografijo zmanjšal pomen lesoreza in bakroreza in da je hitra ter precizna fotografija lahko donosna. Zato je veselju do tehnike pridružil poslovno žilico. Njegove fotografije se odlikujejo z ostrino in jasnostjo, posvetil pa se je predvsem beneški arhitekturi, ki je začela po letu 1897 (konec republike) počasi propadati. Leta 1864 je postal Domenico Bresolin profesor za pokrajinsko slikarstvo na akademiji. Fotografiranje je opustil, zbiralcem pa gre čast, da so se dragoceni dokumenti ohranili.²²

Zbirka fotožurnalista Roberta Lebecka je l. 1993 prešla z odkupom v last znamenite Agfa-Foto-Historame, ki je v kölnskem Muzeju Ludwig priredila januarja 1997 razstavo izbranih motivov iz ome-

²¹ *Aus Jacob Burckhardts Fotosammlung*, Frankfurter Allgemeine Zeitung (FAZ), 19. 7. 1997, Nr. 165, str. 29.

²² Renate Schostack: *Im lange Licht: Bresolins Venedig-Fotos*, FAZ, 4. 12. 1996, Nr. 283, str. 44.

²³ Ralf Beil: *Schatzkammer der Mediengeschichte*, Neue Zürcher Zeitung 11./12. 1. 1997, Nr. 8, str. 33.

njene Lebeckove zbirke. Pozornost je zbudila že z geslom: »Vse je resnica! Vse je laž! Fotografija in resničnost 19. stoletja.« Ob starih fotografiskih tehnikah se je na tej razstavi zaiskrila misel o socioloških, filozofskih, psiholoških in umetnostnih pogledih ob vizualnem srečanju s fotografijo 19. stoletja.²³

Za takšno zanimivo iskrenje bomo imeli tudi v Sloveniji dovolj lastnih strokovnih priložnosti, če bomo posvetili več pozornosti fotografskemu zbirateljstvu, evidentiranju, vrednotenju in varstvu naših fotografskih inkunabul.

UDK 77.04

UDK 7.074:929 Franke I.

PHOTOGRAPHIC COLLECTION OF THE PAINTER IVAN FRANKĚ

From his early youth the Slovenian painter Ivan Franke (1841–1927) was very interested in documentary and artistic photographic motifs. He acquired this affinity through contacts with the inventor of photography on glass, Janez Puhar. There is a letter dated 1873 in which the art collector Edvard Strahl mentions Franke's rich collection of photographs, acquired during his travels in China as "postillion d'amour" with a special assignment for the Russian Princess Saša Žokovska. Dust had settled on Franke's collection, its discovery is an event worthy of mention and study. The collection includes over 50 photographs in large format with East Asian motifs (Siam, Singapore, China, Japan). Further, it includes reproductions of works of art in large formats – for example photographs of Raphael cartoons by Italian photographers. And finally there are photographic reproductions of four motifs of paintings by A. Feuerbach from his Roman period (around 1870). All the photographs are originals, on album paper, and most of them are mounted on cardboard. Franke's collection would certainly attract international attention. The pictures are now in a private collection (M. Kambič), 33 motifs (Asia) are in the National Gallery in Ljubljana.

Pictorial material:

1. *Stream with bamboo on the island of Pulo Pinang* (Malayan peninsula). Photograph from Franke's collection, 1873.
2. *Landscape with waterfall (Pulo Pinang)*. Photograph from Franke's collection, 1873.
3. *Motif from Shanghai*. Photograph from Franke's collection, 1873.
4. Raphael: *The Burial*. Photograph (cabinet size) from Franke's collection.
5. *Plaited ornamentation*. Photograph from Franke's collection.
6. A. Feuerbach: *Medea Goes into Exile*, ca. 1870. Photograph (Studio Allgeyer) from Franke's collection.
7. A. Feuerbach: *Nymphs*, 1856, Photograph from Franke's collection.